

Cerkev kot slikarska realnost in duhovni privid

Jošt Snoj: Rim, 2008

■ **Milčec Komelj**, dr. znanosti in pesnik, je do upokojitve leta 2011 predaval na *Oddelku za umetnostno zgodovino Filozofske fakultete* v Ljubljani. Njegova bibliografija obsega nad 1500 objav, od tega več kot 30 knjig in vrsto katalogov. Je redni član *Slovenske akademije znanosti in umetnosti*, redni član *Evropske akademije znanosti in umetnosti* v Salzburgu, predsednik *Slovenske matice* in častni občan Novega mesta.

V osrčju slike Jošta Snoja Rim dominira zabrisani privid osvetljene cerkve, ki se dviga v temino večernega neba iznad perspektivno nakazanega enako modrega, a rdeče prežarjenega platoja. Očitno gre za rimsko cerkev sv. Petra, lahko pa bi ob njej pomislili, vsaj na prvi pogled, tudi na privid Kapitola v Washingtonu ali kakega parlamentarnega sedeža posvetne oblasti, na katerem dominira po cerkveni arhitekturi povzeta zanosna kupola s sijočo svetlobnico na vrhu kot najsvetlejšim likovnim prebliskom slike, kajti motiv v nadrobnostih ni jasneje razviden.

Slikar je prizor z rimsko cerkvijo doživel kot skrivnostno vizijo, kot duhovno središče ali svetišče svetlobe, obdano s prividi na zemlji in na nebu. Kljub zemeljskemu izhodišču celotna zgradba plamení v ognjeni atmosferi, ob straneh se izvijajo iz slikovito impul-

zivnih barvnih nanosov neotipljive silhete baročno vznesenih fasadnih svetniških kipov. Fasado pa z obeh strani obliva dinamična rdeče svetlobe, kot bi se kulisa cerkve prikazala med odstiranjem slikovito vzemirjenih, organsko oživelih teatarskih zaves. Iz njihove rdečine tu in tam zaslutimo celo obličja ali dlan v ognjeni halji, ki jo podčrtuje kaka nemirna vijuga ali krepkejša sunkovita črta, slutnje postav pod mestnimi stavbami na desni strani slike so videti kot hiteče sence, ki jih prav tako le tu pa tam prestreže temnejša poteza, vse na sliki pa hiti k svojemu središču, ki ga simbolizira presvetljena cerkev. Prav tako se kot dinamični oblaki ali nebeške krošnje prižigajo prividi tudi na nebu, kjer obdajajo cerkveno kupolo kot ožarjeni oblaki. Iz sunkovitega ritma potez je v njih moč zaslutiti zamahe angelskih kril s tanko zarisanimi peresi ali slutnje neznanih bitij, ki oblivajo duhovno svetišče Večnega mesta le kot atmosferski fantomi.

Taka podoba je umetnikov duhovni privid svetega mesta, četudi v jedru temelji na realnosti motiva, saj je v bistvu predvsem izraz avtorjevega ponotrjanega doživetja. V prizorišče duhovne veličine je med slovenskimi slikarji krščanski Rim že v 19. stoletju v navzven drobni skici umetniško najprepričljiveje povzdignil Janez Šubic, ko ga

je nakazal le s kupolami pod mogočnimi baročno vzkipelimi oblaki, in isti slikar je med avdienco skiciral tudi papeža na prestolu in o tem vzneseno poročal svojemu vernemu očetu, cerkvenemu slikarju Štefanu Šubicu. Cerkveni slikar Jošt Snoj pa je podobo Petrove cerkve naslikal v času, ko je že po končanem študiju slikarstva in zatem teologije bival v Rimu, kjer je na univerzi Gregoriana pri teologu in slikarju patru Marku Ivanu Rupniku študiral krščansko umetnost vseh obdobij. Očitno je tak odnos do Svetega mesta zaživel tudi v njegovi prav tako skicozni in v vznesenem trenutku porojeni podobi.

Slika je izraz izrecno duhovnega doživljanja, hkrati pa je polna življenjske bujnosti in vizualnega bogastva, kot bi umetnik vase vtisnil podobo Rima, kakršno je dojel skozi njegovo starodavno umetnost. V njeni dinamiki lahko zaslutimo baročno pompozno vznesenost in v eterični mehki mistično dojeto občutenje, kot bi gledali kraljevske jaslice z božjim spremstvom nevidnih angelov v nemirni toploti vsepovsod razprostrtega, docela onstranskega sijaja, ki nadvse rad razvema človeška čustva.

Slika je nastala v času, ko je bil umetnik še katoliški duhovnik, in v zanj prelomnem času, ko je prav pred desetletjem zapustil Rim. Slikarstvu pa se je želel docela preda-

*Pred praznikom delovni dan.
Po prazniku delovni dan.*

*Praznik ni prazen, polna
je blagoslovljena košarica
sočutja, miru, darovanja,
preprostega
ustavljanja,
začudenega ogledovanja,
hvaležnega blagrovanja.*

*Pavle Jakob pove:
brez kruha upanja ne gre.*

Golc, Lidija (2017): *Vsakomur iz svoje lepene*. Celovec: Drava, str. 73

ti, ker se je v svoji ustvarjalnosti, vsaj kot jo je občutil, vse intenzivneje srečeval z Bogom. V publikaciji *Moja slikarska pot* je ob lanski življenjski 50-letnici že zgodaj porojeno primarno željo po ustvarjanju imenoval »iskra od zgoraj, navdih, prebujenje«. Kot svoj prvi slikarski ideal je označil Groharjevo mistično krajinsko sliko *Hribček* z njeno 'presežno', zanj že kar 'onstransko svetlobo'; svojo lastno umetnost, v kateri figure pogosto nihajo »med vidnim in nevidnim«, medtem ko mu plamenenje ognja v pokrajinah predstavlja Svetega Duha, pa je doumel kot »eshatološko preoblikovanje stvarstva«. Takó je mogoče tudi v tej Snojevi sliki začutiti duhovni zanos, ki v eno zli-va slikarjevo predano razmerje do Cerkve kot simbola zanj središčne duhovne ustanove, in njegov ognjeviti odnos do slikarske umetnosti, ne le do rimskega baroka, saj je v svoji impulzivni slikovitosti strnil tudi spomine na slikarske prijeme nekda-

njega impresionizma. Te pa je, tako kot vse drugo v svoji umetnosti, prav tako docela usmeril v duhovno vizijo, podobno kot sta kmalu po Groharju pri nas storila ponekod že prav baročno ekspresivni Rihard Jakopič in njegov duhovni učenec, mladi Božidar Jakac.

V Snojevi rimski sliki pa je opazen tudi močnejši pečat fantastike, ki slikarsko, s čustvenim stopnjevanjem barve in zanosom risarske geste, ne preobraža le že videne resničnosti, marveč bolj ali manj razvidno sega tudi v nadnaravno: v angelske sfere duhovnih videnj, ki se ponekod prikazujejo kot v bujen svetlobni metež potopljene in v popolno imaterialnost razblinjene angelske perutnice. V svojo vznemirjeno sliko umetnik kliče neotipljivo navzočnost mističnih bitij, ki pa so hkrati, kakor koli jih že razbiramo, lahko tudi samo čudežni atmosferski pojavi, kakršni so bili v baroku na primer ognjeni oblačni stolpi; lahko pa jih dojame-

mo predvsem kot rajske krošnje iz nebeških vrtov, prirasle nad majestetično arhitekturo renesančno-baročnega Rima.

Vatikanska država, ki jo predstavlja cerkev sv. Petra s svojim okolišem, in njen duhovni impulz sta se na tej sliki v umetnikovem duhovnem pogledu docela prelila v eno. Slikar Jošt Snoj se je predal dojetju Rima, ki je zanj hkrati zgodovinska prestolnica umetniške veličine in religiozne svetosti. Zato je njegova slika, ki je v osnovi, po svojem motivnem izhodišču, le mestna veduta s cerkvijo sv. Petra, v resnici mnogo bolj kot topografska upodobitev podoba eksotične eksaltacije mističnega doživetja, izražene skozi ponotranjeni pogled do kraja poduhovljenega ustvarjalca. V ustvarjalni duši Jošta Snoja je postal naslikani motiv ustvarjalno prizorišče snujočega Božjega duha, ki v ognjenem siju slikarjevih mističnih doživljanj razkriva svetlo vizijo nebeške Cerkve.